

**МІЖНАРОДНИЙ ЄВРОПЕЙСЬКИЙ
УНІВЕРСИТЕТ**

**НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ
«ЄВРОПЕЙСЬКА МЕДИЧНА ШКОЛА»**

**Кафедра фундаментальних та
медико-профілактичних дисциплін**

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою Університету,

протокол від 29.08.23 № 4

Заступник голови НМР Ліснічук О.А.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

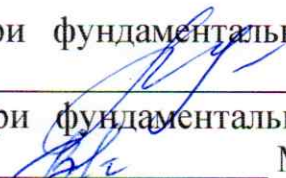

БІОЕТИКА ТА МЕДИЧНІ КОМУНІКАЦІЇ

для підготовки здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня
(денної форми навчання)

Галузі знань	22 «Охорона здоров'я»
Спеціальності	222 «Медицина»
Освітня програма:	Медицина
Статус дисципліни:	Обов'язкова

Робоча програма навчальної дисципліни «**Біоетика та медичні комунікації**» складена на основі освітньо-професійної програми «Медицина» для другого(магістерського) рівня 222 спеціальності «Медицина», затвердженої Вченою радою Університету, протокол № 4, від «30»травня 2023 року.

УКЛАДАЧИ ПРОГРАМИ:

Завідувач кафедри фундаментальних та медико-профілактичних дисциплін В.Коваленко, к.б.н., доцент
Професор кафедри фундаментальних та медико-профілактичних дисциплін М. Верголяс, д.м.н., професор;

РЕЦЕНЗЕНТ:

Доцент кафедри педіатрії, імунології, інфекційних та рідкісних захворювань Ю. Степановський, д.м.н., доцент

Гарант ОПІ «Медицина», завідувач кафедри педіатрії, імунології, інфекційних та рідкісних захворювань А. Бондаренко д.м.н., професор

Робочу програму навчальної дисципліни розглянуто та схвалено кафедрою фундаментальних та медико-профілактичних дисципліни, протокол № 1 від «25» серпня 2023 р.

Завідувач кафедри фундаментальних та медико-профілактичних дисципліни к.б.н., доцент Вікторія КОВАЛЕНКО

Розглянуто і схвалено Вченою радою Навчально-наукового інституту «Європейська медична школа», протокол № 1 від «29» серпня 2023 р.

Голова Вченої ради ННІ
«Європейська медична школа»
к.м.н., доцент

 Євгеній СИМОНЕЦЬ

Вступ

Програма вивчення навчальної дисципліни «Біоетика та медичні комунікації» розроблена відповідно до Стандарту вищої освіти України підготовки фахівців другого (магістерського) рівня, галузі знань 22 – «Охорона здоров'я», спеціальності – 222 «Медицина», освітньої кваліфікації «Магістр медицини», кваліфікації професійної «Лікар».

Опис навчальної дисципліни (анотація)

Програма вивчення дисципліни «Біоетика та медичні комунікації» призначена для вищих медичних закладів освіти України у відповідності до вимог кредитно-трансферної системи організації навчального процесу ЕКТС, заснованої на поєднанні технологій навчання за розділами та залікових кредитів оцінки – одиниць виміру навчального навантаження студента необхідного для засвоєння дисципліни або її розділу.

У відповідності до навчального плану підготовки фахівців другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань 22 «Охорона здоров'я» навчальна дисципліна «Біоетика та медичні комунікації» викладається у 2 році навчання.

На вивчення дисципліни «Біоетика та медичні комунікації» передбачено 3 кредита (90 годин), з них 48 аудиторні години, 42 – самостійна робота.

Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів – 3,0 Змістовних розділів -3	Галузь знань 22 “Охорона здоров'я”	денна форма навчання
	Спеціальність: 222 «Медицина»	Нормативна
Загальна кількість годин – 90 Загальна кількість аудиторних годин - 48	Освітньо-кваліфікаційний рівень: «Магістр медицини» Кваліфікації професійної «лікар»	Рік підготовки 2-й
Тижневе навантаження: аудиторних – 3		Семестр 4-й
		Лекції 16 год.
		Практичні 32 год.
		Самостійна робота -42 год.
		Вид контролю:
		ЗАЛІК

Предметом вивчення навчальної дисципліни «Біоетика та медичні комунікації» є сукупність професійних та загальноетичних питань у взаєминах лікаря і пацієнта на сучасному етапі розвитку суспільства із визначенням нормативних аспектів професійної діяльності медичного працівника.

Міждисциплінарні зв'язки.

Для успішного засвоєння дисципліни здобувачу вищої освіти необхідні знання, отримані в процесі вивчення наступних дисциплін загальної підготовки: «Медична біологія», «Медична та біологічна фізика. Медична інформатика», «Фізіологія». Отриманні знання необхідні при вивченні клінічних професійно-практичних дисциплін, а також у подальший професійній діяльності.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни «Біоетика та медичні комунікації» є формування у здобувачів вищої освіти етичних та гуманістичних якостей медичного фахівця, виховання пошанування цінності та гідності людського життя від зачаття до природної смерті, вміння застосовувати набуті навички в конкретних професійних ситуаціях.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни «Біоетика та медичні комунікації» є:

- Засвоєння студентом теоретичних знань, необхідних для побудови оптимальної моделі поведінки при спілкуванні із хворим;
- Надання студентові сучасної інформації щодо нормативно-правового регулювання професійної діяльності лікаря;
- Набуття відповідних навичок професійного спілкування в колективі.
- Формування у здобувачів вищої освіти почуття найвищої соціально-правової, моральної та професійної відповідальності в процесі майбутньої діяльності.

1.3 Компетентності та результати навчання

Перелік компетентностей випускника, формуванню яких сприяє вивчення дисципліни «Біоетика та медичні комунікації» і її взаємозв'язок з нормативним змістом підготовки здобувачів вищої освіти в галузі знань 22 «Охорона здоров'я», сформульованим у термінах результатів навчання у Стандарті вищої освіти України другий (магістерський) рівень вищої освіти.

Згідно з вимогами Стандарту вищої освіти України другий (магістерський) рівень вищої освіти дисципліна забезпечує набуття студентами компетентностей таких рівнів:

Загальні компетентності (ЗК)	
ЗК 1	Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.
ЗК 2	Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями
ЗК 3	Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях
ЗК 4	Знання та розуміння предметної галузі та розуміння професійної діяльності
ЗК 5	Здатність до адаптації та дії в новій ситуації
ЗК 6	Здатність приймати обґрунтовані рішення

ЗК 7	Здатність працювати в команді
ЗК 8	Здатність до міжособистісної взаємодії
ЗК 10	Здатність використовувати інформаційні і комунікаційні технології
ЗК 11	Здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел
ЗК 12	Визначеність і наполегливість щодо поставлених завдань і взятих обов'язків
ЗК 13	Усвідомлення рівних можливостей та гендерних проблем.
ЗК14	Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.
ЗК15	Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.
Фахові компетентності (ФК)	
ФК 1	Здатність збирати медичну інформацію про пацієнта і аналізувати клінічні дані.
ФК 11	Здатність розв'язувати медичні проблеми у нових або незнайомих середовищах за наявності неповної або обмеженої інформації з урахуванням аспектів соціальної та етичної відповідальності
ФК 16	Здатність до ведення медичної документації, в тому числі електронних форм.
ФК 17	Здатність до оцінювання впливу навколишнього середовища, соціально-економічних та біологічних детермінант на стан здоров'я індивідуума, сім'ї, популяції.
ФК 18	Здатність до проведення аналізу діяльності лікаря, підрозділу, закладу охорони здоров'я, забезпечення якості медичної допомоги і підвищення ефективності використання медичних ресурсів.
ФК 19	Здатність до організації та інтеграції надання медичної допомоги населенню та проведення маркетингу медичних послуг.
ФК 20	Здатність до проведення епідеміологічних та медико-статистичних досліджень здоров'я населення; обробки соціальної, економічної та медичної інформації
ФК 21	Зрозуміло і неоднозначно доносити власні знання, висновки та аргументацію з проблем охорони здоров'я та дотичних питань до фахівців і нефахівців, зокрема до осіб, які навчаються
ФК 22	Здатність управляти робочими процесами у сфері охорони здоров'я, які є складними, непередбачуваними та потребують нових стратегічних підходів

ФК 23	Здатність розробляти і реалізовувати наукові та прикладні проекти у сфері охорони здоров'я
ФК 24	Дотримання етичних принципів при роботі з пацієнтами, лабораторними тваринами
ФК 25	Дотримання професійної та академічної доброчесності, нести відповідальність за достовірність отриманих наукових результатів
Програмні результати навчання (ПРН)	
ПРН 1	Мати ґрунтовні знання із структури професійної діяльності. Вміти здійснювати професійну діяльність, що потребує оновлення та інтеграції знань. Нести відповідальність за професійний розвиток, здатність до подальшого професійного навчання з високим рівнем автономності
ПРН 3	Спеціалізовані концептуальні знання, що включають наукові здобутки у сфері охорони здоров'я і є основою для проведення досліджень, критичне осмислення проблем у сфері медицини та дотичних до неї міждисциплінарних проблем.
ПРН 21	Відшукувувати необхідну інформацію у професійній літературі та базах даних інших джерелах, аналізувати, оцінювати та застосовувати цю інформацію
ПРН 25	Зрозуміло і однозначно доносити власні знання, висновки та аргументацію з проблем охорони здоров'я та дотичних питань до фахівців і нефахівців.
ПРН 27	Вільно спілкуватися державною та англійською мовою, як усно так і письмово для обговорення професійної діяльності, досліджень та проектів.
ПРН 28	Приймати ефективні рішення з проблем охорони здоров'я, оцінювати потрібні ресурси, враховувати соціальні, економічні та етичні наслідки.

По завершенню вивчення дисципліни «Біоетика та медичні комунікації» студенти повинні **знати**:

- історичні етапи розвитку медичної етики, біоетики та нооетики як науки;
- методи, принципи і теорію біомедичної етики;
- основні правові документи, що регламентують професійну діяльність лікаря;
- поняття професіоналізму, професійних компетентностей та професійних особистих якостей лікаря;
- сучасні моделі взаємовідносин між лікарем та пацієнтом;
- основні положення міжнародних на національних нормативних документів, актів та декларацій, що регламентують права пацієнта та лікаря;
- поняття ятрогенії, причини їх виникнення та наслідки;
- визначення поняття «лікарські помилки», різновиди та основних причин лікарських помилок; поняття про лікарські правопорушення, посадові злочини та відповідальність за них;

- визначення та сутності лікарської таємниці, правових документів, що гарантують дотримання лікарської таємниці в Україні;
- основні вимоги до професійної мови лікаря та використання медичної термінології;
- етичні та професійні аспекти ведення медичної документації, та основи клінічного обстеження хворого;
- біоетичні правила та послідовності проведення розпитування та огляду хворого;
- морально-правових аспектів забезпечення права людини на життя та смерть;
- біоетичні аспекти при проведенні клінічних досліджень;
- етичні засади взаємовідносин у медичних колективах та спілкування із родичами пацієнтів.

По завершенню вивчення дисципліни «Біоетика та медичні комунікації» студенти повинні **вміти:**

- демонструвати володіння морально-деонтологічними принципами медичного фахівця;
- формувати особисті професійні якості та компетентності, необхідні для ефективної подальшої професійної діяльності;
- дотримуватися вимог біоетики у своїй фаховій діяльності;
- дотримуватись у своїй діяльності основних положень міжнародних правових актів гуманістичного спрямування та регламентуючих правових документів стосовно фахової діяльності;
- методично правильно із дотриманням деонтологічних принципів проводити бесіду та огляд хворого;
- оцінювати сучасні підходи до проблем підтримання життя та евтаназії;
- використовуючи принципи біоетики запобігати виникненню ятрогеній і корегувати наслідки ятрогенних впливів;
- демонструвати розуміння нормативно-правового регулювання взаємовідносин лікар-хворий при проведенні клінічних досліджень;
- усвідомлювати та керуватися у своїй діяльності громадянськими правами, свободами та обов'язками, підвищувати загально-освітній культурний рівень.

2. Зміст навчальної дисципліни

Розділ 1. Основи біоетики людини

Змістовий розділ 1. Теоретичні основи біоетики людини

Тема 1. Біоетика: предмет, мета і задачі в системі охорони здоров'я. Історія професійної медичної етики, ноетики. Біоетика і становлення національної системи охорони здоров'я в Україні. Права людини як джерело біоетичних принципів та критеріїв поведінки. Вартість життя та здоров'я людини. Міжнародні документи з питань біоетики та прав людини: «Нюрнберзький кодекс» (1947), «Женевська декларація» (1948 з доповненнями), Міжнародний кодекс медичної етики (1949 з доповненнями), Гельсінська Декларація (1964 з доповненнями), Міжнародна Конвенція Генеральної Асамблеї ООН з цивільних

і політичних прав (1966), Токійська декларація (1975), Лісабонська декларація про права пацієнта (1981).

Тема 2. Професіоналізм та професійні якості особистості лікаря. «Клятва Гіппократа»: історія виникнення і подальша модифікація. Поняття професіоналізму та компетентності. Види професійної компетентності. Професіоналізм лікаря, його складові. Професійний обов'язок лікаря перед суспільством і пацієнтами. Основоположні морально-етичні принципи поведінки лікаря у «Клятві Гіппократа». Сучасні редакції «Клятви Гіппократа» і її подальша модифікація.

Професійні якості особистості лікаря: морально-етичні, комунікативні, організаційні, вольові.

Змістовий розділ 2. Взаємини лікаря та пацієнта

Тема 3. Основні моделі взаємовідносин у системі «лікар–хворий». Ятрогенні захворювання, причини їх виникнення та шляхи уникнення. Взаємовідносини в системі «лікар–пацієнт»: права і обов'язки кожної із сторін. Відповідальність пацієнта за своє здоров'я. Основні моделі взаємовідносин між лікарем та пацієнтом – патерналістська та автономна, модель «послабленого патерналізму». Проблема «дистанціювання» та субординації лікаря і пацієнта у медичній практиці. Принцип «інформованої згоди» і «співробітництва» лікаря та хворого. Моральні дії лікаря в умовах залежності від нього життя та здоров'я пацієнта. Основні міжнародні документи, які регламентують права пацієнта; Лісабонська та Гельсінкська Декларації прав пацієнта, Програма ВООЗ з безпеки пацієнтів.

Поняття про ятрогенії, основні їх причини та наслідки. Види ятрогеній – ятрогенія впливу та ятрогенія бездіяльності. Форми ятрогенних захворювань. Основні шляхи уникнення ятрогеній.

Тема 4. Лікарські помилки, моральна та правова відповідальність лікаря. Дії лікарів, пов'язані з несприятливими наслідками: нещасні випадки, лікарські помилки і професійні порушення, що караються в кримінальному порядку. Сутність поняття «лікарська помилка», різновиди та основні причини лікарських помилок. Свобода та відповідальність у професійній діяльності лікаря. Моральна та юридична свобода лікаря: право на ризик. Профілактика ризику та терапевтичних помилок. Моральний вибір: проблема цілі та засобу її досягнення у медичній практиці. Поняття про лікарські правопорушення, посадові злочини та відповідальність за них.

Основні правові документи, якими керується лікар в Україні при виконанні професійних обов'язків: конституція України (ст.49), кримінальний Кодекс України (розділ II «Злочини проти життя та здоров'я особи»), закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я», закон України «Про права пацієнтів в Україні», закон України «Про заборону репродуктивного клонування людини», Етичний кодекс лікаря України. Права медичного працівника за законодавством України. Право на відмову від подальшого ведення пацієнта. Право на передачу інформації про пацієнта.

Громадський контроль за дотриманням прав медичних працівників і пацієнтів.

Тема 5. Лікарська таємниця: історичні, моральні та правові аспекти. Визначення та сутність лікарської таємниці, історія її становлення – від Древньої Індії до сучасної України. Право пацієнта на конфіденційність інформації про його стан здоров'я та можливі обмеження цього права. Гарантії дотримання лікарської таємниці у Міжнародному Кодексі медичної етики, Лісабонській декларації про права пацієнта, Етичному Кодексі Українського лікаря, Етичному Кодексі медичної сестри України. Правові документи, що регламентують дотримання лікарської таємниці в Україні (ст. 132, 145, 387 Кримінального Кодексу України). Випадки правомірного розголошення медичної таємниці.

Тема 6. Професійна мова та термінологія лікаря, «мовна асептика» при спілкуванні із хворим. Основи ведення медичної документації.

Медична професійна мова та її різновиди. Професіоналізми та напівофіційні терміни, професійні жаргонізми. Основні загальні терміни, що застосовуються у професійній роботі лікаря: клініка, діагностика, симптом, синдром, профілактика, реабілітація; їх тлумачне значення.

Основні вимоги до мови лікаря при спілкуванні із хворим. Поняття «мовної асептики» як спосіб запобігання ятрогеній.

Мова медичної документації. Основні типи медичної документації, ведення яких є професійним обов'язком лікаря. Медична карта стаціонарного (амбулаторного) хворого як основне джерело інформації про пацієнта; деонтологічні аспекти внесення даних до медичної документації.

Тема 7. Основи професійного спілкування лікаря із хворим та правила проведення розпитування пацієнта. Принципи професійного спілкування лікаря та пацієнта на різних етапах діагностування та процесу лікування.

Правила розпитування пацієнта. Поняття про анамнез та його структурні частини. Дотримання вимог лікарської етики під час розпитування хворого та бесіди із його рідними. Право пацієнта на отримання правдивої інформації, право конфіденційності, право «інформованої згоди» пацієнта. Деонтологічні норми під час інформування пацієнта щодо діагнозу та прогнозу лікування. Відносини між лікарем і близькими та рідними пацієнта.

Тема 8. Дотримання основних засад лікарської етики при проведенні обстеження пацієнта, основні правила та послідовність огляду хворої людини. Клінічне обстеження хворого як основа професійної діяльності лікаря. Поняття про основні методи обстеження. Огляд хворого як метод отримання об'єктивної інформації про стан здоров'я. Правила та послідовність проведення огляду хворої людини. Дотримання основних принципів медичної етики при обстеженні пацієнта. Деонтологічні особливості огляду хворих із вадами розвитку, каліцтвами, вираженими ознаками захворювань.

Тема 9. Особливості біоетичної поведінки лікаря при спілкуванні із різними контингентами хворих (з різними релігійними поглядами, особи під вартою, психічно хворі люди та ін.).

Професіоналізм лікаря в епоху тотального використання пацієнтами інтернет-ресурсів. Особливості спілкування із категоріями хворих з різними релігійними переконаннями. Професійна діяльність лікаря в умовах ведення військових дій: етичні аспекти надання медичної допомоги військовополоненим, етичні аспекти спілкування із військовослужбовцями. Особливості професійного

спілкування лікаря із особами під вартою (ув'язнені, затримані, злочинці). Поняття «симуляція», «агравация». Біоетичні питання обстежень психічно хворих та пацієнтів з аутизмом.

Змістовий розділ 3. Прикладна біоетика

Тема 10. Етико-правові проблеми трансплантології та трансфузіології. Етичні проблеми впровадження нанотехнологій у медицину.

Морально-етичні проблеми трансфузіології. Морально-етичні проблеми трансплантології. Правозахисна діяльність у сфері донорства. Біоетичні проблеми медичної діяльності в галузі трансплантології та трансфузіології. Права реципієнтів і донорів. Свідectво про смерть. Сучасні критерії розпізнавання серця. Криміналізація трансплантології в країнах з недосконалим законодавством. Нанотехнологій у медицині.

Тема 11. Біоетичні проблеми сурогатного материнства і допоміжних репродуктивних технологій.

Етичні проблеми сурогатного материнства. Специфіка етичних проблем у допоміжних репродуктивних технологіях. Загальні етичні принципи роботи у сфері допоміжних репродуктивних технологій. Сучасні підходи до репродуктивного здоров'я.

Тема 12. Основи біоетичної оцінки та контролю генетичних технологій. Біоетичні аспекти агротехнологій.

Поняття застосування в медичній практиці генно-інженерних технологій, клонування органів і тканин в Україні та в світі. Вирішення етичних проблем застосування сучасних технологій у правовому полі, враховуючи біоетичні принципи. Обґрунтування механізмів біобезпеки як системи заходів «щодо забезпечення безпечного створення, використання та транскордонного переміщення живих змінених організмів, які є результатом біотехнології». Принципи поведінки медичного персоналу при виконанні професійних обов'язків.

Тема 13. Особливості спілкування лікаря із важкими та невиліковно хворими. Поняття про хоспісну та паліативну медицину. Біоетичні аспекти права пацієнта на смерть

Важкохворий у професійній діяльності лікаря: спілкування із пацієнтом та родичами. Паліативна допомога. Визначення поняття «хоспіс»: основні функції, медичне і соціальне значення. Хоспісний рух та хоспісна медицина.

Поняття «термінальний стан», «клінічна і біологічна смерть». Етичні проблеми відношення до смерті. Право людини на смерть. Визначення поняття «вмирання з гідністю». Сучасна дискусія у світі щодо моральності переривання життя.

Евтаназії, основні види евтаназії. Філософський, моральний та правовий аспекти евтаназії та ятротаназії. Статус мертвого тіла в медицині, ставлення з боку лікаря до померлої людини. Етичні аспекти поведінки з видаленими частинами людського тіла.

Тема 14. Біоетичні проблеми ВІЛ-інфекції та інших соціально небезпечних інфекцій.

Біоетичні аспекти інфекційних хвороб та визначення соціально небезпечних інфекцій. Біоетичні дилеми, пов'язані з вакцинацією. Біоетичні

аспекти захисту населення від захворювань, що розповсюджуються епідемічним шляхом. Нормативне регулювання конфлікту інтересів і ситуацій «подвійної лояльності» при етичній експертизі випробувань нових вакцин. Основні біоетичні конфлікти в контексті виявлення ВІЛ-інфекції, надання медичної допомоги і профілактики. Біоетичні питання пов'язані з добровільним тестуванням на ВІЛ.

Міжнародне біоетичне регулювання питань ВІЛ-інфекції. Закон України «Про протидію поширенню хвороб, зумовлених вірусом імунодефіциту людини (ВІЛ), та правовий і соціальний захист людей, які живуть з ВІЛ». Програми боротьби з ВІЛ-інфекцією в Україні в контексті охорони прав людини.

Тема 15. Біоетичні аспекти телемедицини.

Важливість використання комп'ютерних технологій, зокрема, телемедицини в майбутній діяльності лікаря. Пожвавленням інтересу до біоетичних питань, пов'язаних з комп'ютеризацією галузі медицини. Обізнаність щодо дистанційного надання медичної допомоги з використанням комп'ютерів і засобів телекомунікаційного зв'язку. Етичні аспекти телемедицини. Основні напрямки розвитку телемедицини.

Тема 16. Соціальна справедливість, проблеми транскультуральної етики і соціоетичні зобов'язання.

Походження поняття «глобальна етика», соціальна справедливість, соціоетичні зобов'язання. Основні принципи національної моделі охорони здоров'я. Практика біоетики в різних моделях охорони здоров'я.

Ставлення сучасного суспільства до лікаря. Ліцензування лікарської діяльності. Напрямки та можливості розвитку майбутнього лікаря в етичному та професійному контекстах. Соціальних захист медиків. Соціальний захист населення досвід Європейських країн.

3. Структура навчальної дисципліни

№ з/п	Назва змістовних розділів і тем	Кількість годин			
		усього	л.	п.з.	с.р.
1.	Біоетика: предмет, мета і задачі в системі охорони здоров'я. Історія професійної медичної етики, ноетики. Біоетика і становлення національної системи охорони здоров'я в Україні.	5	2	2	1
2.	Професіоналізм та професійні якості особистості лікаря. Поняття професіоналізму та компетентності. Види професійної компетентності. Професіоналізм лікаря, його складові..	5		2	3
3.	Основні моделі взаємовідносин у системі «лікар–хворий». Ятрогенні захворювання, причини їх виникнення та шляхи уникнення. Взаємовідносини в системі «лікар–пацієнт»: права і обов'язки кожної із сторін. Відповідальність пацієнта за своє здоров'я. Основні моделі взаємовідносин між лікарем та пацієнтом	6	2	2	2
4.	Лікарські помилки, моральна та правова відповідальність лікаря. Сутність поняття «лікарська помилка», різновиди	5		2	3

№ з/п	Назва змістовних розділів і тем	Кількість годин			
		усього	л.	п.з.	с.р.
	та основні причини лікарських помилок. Свобода та відповідальність у професійній діяльності лікаря.				
5.	Лікарська таємниця: історичні, моральні та правові аспекти. Право пацієнта на конфіденційність інформації про його стан здоров'я та можливі обмеження цього права. Гарантії дотримання лікарської таємниці у Міжнародному Кодексі медичної етики	6	2	2	2
6.	Професійна мова та термінологія лікаря, «мовна асептика» при спілкуванні із хворим. Основи ведення медичної документації.	5		2	3
7.	Основи професійного спілкування лікаря із хворим та правила проведення розпитування пацієнта. Принципи професійного спілкування лікаря та пацієнта на різних етапах діагностування та процесу лікування.	7	2	2	3
8.	Дотримання основних засад лікарської етики при проведенні обстеження пацієнта, основні правила та послідовність огляду хворої людини.	5		2	3
9.	Особливості біоетичної поведінки лікаря при спілкуванні із різними контингентами хворих (з різними релігійними поглядами, особи під вартою, психічно хворі люди та ін.).	7	2	2	3
10.	Біоетичні проблеми трансплантології та трансфузіології. Етичні проблеми впровадження нанотехнологій у медицину.	7	2	2	3
11.	Біоетичні проблеми сурогатного материнства і допоміжних репродуктивних технологій.	5		2	3
12.	Основи біоетичної оцінки та контролю генетичних технологій. Біоетичні аспекти агротехнологій.	5		2	3
13.	Особливості спілкування лікаря із важкими та невиліковно хворими. Поняття про хоспісну та паліативну медицину. Біоетичні аспекти права пацієнта на смерть. Паліативна допомога. Евтаназія, основні види евтаназії.	7	2	2	3
14.	Біоетичні проблеми ВІЛ-інфекції та інших соціально небезпечних інфекцій. Міжнародне біоетичне регулювання питань ВІЛ-інфекції.	7	2	2	3
15.	Біоетичні аспекти телемедицини. Етичні аспекти телемедицини. Основні напрямки розвитку телемедицини.	4		2	2
16.	Соціальна справедливість, проблеми транскультуральної етики і соціоетичні зобов'язання. Ставлення сучасного суспільства до лікаря. Соціальних захист медиків. Соціальний захист населення досвід Європейських країн.	4		2	2
	РАЗОМ З ДИСЦИПЛІНИ	90	16	32	42

4. Теми лекцій

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Біоетика: предмет, мета і задачі в системі охорони здоров'я. Історія професійної медичної етики, ноетики.	2

2.	Основні моделі взаємовідносин у системі «лікар–хворий». Ятрогенні захворювання, причини їх виникнення та шляхи уникнення. Взаємовідносини в системі «лікар–пацієнт»:	2
3.	Лікарська таємниця: історичні, моральні та правові аспекти. Право пацієнта на конфіденційність інформації про його стан здоров'я та можливі обмеження цього права.	2
4.	Основи професійного спілкування лікаря із хворим та правила проведення розпитування пацієнта.	2
5.	Біоетична поведінка лікаря при спілкуванні із різними контингентами хворих	2
6.	Біоетичні проблеми трансплантології та трансфузіології.	2
7.	Особливості спілкування лікаря із важкими та невиліковно хворими. Поняття про хоспісну та паліативну медицину.	2
8.	Біоетичні проблеми ВІЛ-інфекції та інших соціально небезпечних інфекцій.	2
ВСЬОГО:		16

5. Теми семінарських занять – не передбачено програмою

6. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Біоетика: предмет, мета і задачі в системі охорони здоров'я. Міжнародні документи з питань біоетики та прав людини	2
2.	Поняття професіоналізму та компетентності. Види професійної компетентності. Професіоналізм лікаря, його складові..	2
3.	Основні моделі взаємовідносин у системі «лікар–хворий». Взаємовідносини в системі «лікар–пацієнт»: права і обов'язки кожної із сторін. Основні моделі взаємовідносин між лікарем та пацієнтом	2
4.	Лікарські помилки, моральна та правова відповідальність лікаря. Сутність поняття «лікарська помилка», різновиди та основні причини лікарських помилок	2
5.	Лікарська таємниця. Право пацієнта на конфіденційність інформації про його стан здоров'я та можливі обмеження цього права. Гарантії дотримання лікарської таємниці.	2
6.	Професійна мова та термінологія лікаря. Основи ведення медичної документації.	2
7.	Принципи професійного спілкування лікаря та пацієнта на різних етапах діагностування та процесу лікування.	2
8.	Дотримання основних засад лікарської етики при проведенні обстеження пацієнта, основні правила та послідовність огляду хворої людини.	2
9.	Біоетична поведінка лікаря при спілкуванні із різними контингентами хворих. Біоетичні питання обстежень психічно хворих та пацієнтів з аутизмом.	2
10.	Біоетичні проблеми медичної діяльності в галузі трансплантології та трансфузіології.	2

11.	Специфіка етичних проблем у допоміжних репродуктивних технологіях. Загальні етичні принципи роботи у сфері допоміжних репродуктивних технологій	2
12.	Основи біоетичної оцінки та контролю генетичних технологій. Біоетичні аспекти агротехнологій.	2
13.	Особливості спілкування лікаря із важкими та невиліковно хворими. Хоспісна та паліативна медицина. Евтаназія, основні види евтаназії.	2
14.	Біоетичні проблеми ВІЛ-інфекції та інших соціально небезпечних інфекцій.	2
15.	Біоетичні аспекти телемедицини. Етичні аспекти телемедицини. Основні напрямки розвитку телемедицини.	2
16.	Ставлення сучасного суспільства до лікаря. Соціальних захист медиків. Соціальний захист населення досвід Європейських країн.	2
ВСЬОГО:		32

7. Теми для самостійних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
	Підготовка до практичних занять – теоретична підготовка та опрацювання практичних навичок	18
	Самостійне опрацювання тем, які не входять до плану аудиторних занять:	
1.	Токійська декларація (1975), Лісабонська декларація про права пацієнта (1981)	2
2.	Програма ВООЗ з безпеки пацієнтів	2
3.	Громадський контроль за дотриманням прав медичних працівників і пацієнтів	2
4.	Профілактика ризику та терапевтичних помилок	2
5.	Випадки правомірного розголошення медичної таємниці	2
6.	Медична карта стаціонарного (амбулаторного) хворого як основне джерело інформації про пацієнта	2
7.	Особливості професійного спілкування лікаря із особами під вартою (ув'язнені, затримані, злочинці)	2
8.	Криміналізація трансплантології в країнах з недосконалим законодавством	2
9.	Загальні етичні принципи роботи у сфері допоміжних репродуктивних технологій	2
10.	Етичні аспекти поводження з видаленими частинами людського тіла	2
11.	Обізнаність щодо дистанційного надання медичної допомоги з використанням комп'ютерів і засобів телекомунікаційного зв'язку	2
12.	Практика біоетики в різних моделях охорони здоров'я	2
ВСЬОГО:		42

8. Індивідуальні завдання – не передбачено програмою.

9. Методи навчання

За джерелами знань використовують методи навчання: словесні – розповідь, пояснення, лекція, інструктаж; наочні – демонстрація, ілюстрація; практичні – практична робота, розв'язання ситуаційних задач. За характером логіки пізнання використовуються методи: аналітичний, синтетичний, аналітико-синтетичний, індуктивний, дедуктивний. За рівнем самостійної

розумової діяльності використовуються методи: проблемний, пошуковий, дослідницький.

1. Словесні методи: лекція, бесіда;
2. Team-based learning (TBL). Командно- орієнтоване навчання.
3. Research-based learning (RBL). Навчання через дослідження
4. Обмін думками (think-pair-share).
5. Самостійна робота студентів з осмислення й засвоєння нового матеріалу
6. Використання контрольних-навчальних комп'ютерних програм
7. Видами навчальних занять згідно з навчальним планом є: лекції; практичні заняття; самостійна робота студентів.

10. Методи контролю

Поточний контроль здійснюється на основі контролю теоретичних знань, практичних навичок і вмінь.

Формами поточного контролю є: усне опитування (фронтальне, індивідуальне, комбіноване), співбесіда; практична перевірка сформованих професійних умінь (проводиться за результатами виконання практичної роботи наприкінці заняття); тестовий контроль («відкриті» та «закриті» тестові завдання). Поточний контроль є обов'язковим. Під час оцінювання засвоєння кожної теми з усіх дисциплін навчального плану за поточну навчальну діяльність студенту виставляються оцінки за 4-бальною (традиційною шкалою) з урахуванням затверджених критеріїв оцінювання з дисципліни. Враховуються всі види робіт, передбачені навчальною програмою. Студент має отримати оцінку з кожної теми. Викладач проводить опитування кожного студента у групі на кожному занятті і виставити оцінку в журналі обліку відвідувань та успішності студентів за традиційною шкалою («5», «4», «3», «2»).

При оцінюванні поточної навчальної діяльності студента 20% оцінки становить самостійна робота студента, яка враховує знання теми самостійного заняття і виконання роботи в зошиті.

Заключний (підсумковий) контроль із розділів проводиться наприкінці розділу у формі письмової контрольної роботи, теоретичні питання та контроль практичних навичок.

Використовуються такі методи контролю, як усний, письмовий та тестовий, які мають сприяти підвищенню мотивації студентів-майбутніх фахівців до навчально-пізнавальної діяльності. Відповідно до специфіки фахової підготовки перевага надається тестовому та письмовому контролю. При підсумковому контролі перевага надається письмовому або тестовому контролю.

11. Форма підсумкового контролю успішності навчання

Підсумковий контроль з дисципліни здійснюється на основі контролю теоретичних знань, практичних навичок і вмінь.

Залік - це форма підсумкового контролю, що полягає в оцінці засвоєння студентом навчального матеріалу виключно на підставі результатів виконання

ним певних видів робіт на практичних, семінарських або лабораторних заняттях. Семестровий залік з дисциплін проводиться після закінчення її вивчення, до початку екзаменаційної сесії.

12. Схема нарахування та розподіл балів, які отримують студенти

Максимальна кількість балів за дисципліну складає 200 балів. Співвідношення між результатами оцінювання поточної навчальної діяльності і підсумкового контролю знань – 60 % та 40 %.

Вивчення дисципліни закінчується заліком.

Максимальна кількість балів, яку може набрати студент за поточну навчальну діяльність при вивченні дисципліни становить 200 балів, мінімальна кількість балів – мінімальна кількість балів - становить 120 балів.

Розрахунок кількості балів проводиться на підставі отриманих студентом оцінок за 4-ри бальною (національною) шкалою під час вивчення дисципліни, шляхом обчислення середнього арифметичного, округленого до двох знаків після коми.

Залік студент отримує на останньому занятті з дисципліни за результатами поточного оцінювання. До заліку допускаються лише ті студенти, які не мають академічної заборгованості і їх середній бал за поточну навчальну діяльність із навчальної дисципліни становить не менше 3,00.

Середня оцінка за поточну діяльність конвертується у бали за 200-бальною шкалою, відповідно до таблиці перерахунку (табл. 1).

Таблиця 1.

Перерахунок середньої оцінки за поточну діяльність у багатобальну шкалу (для дисциплін, що завершуються заліком)

4-бальна шкала	200-бальна шкала	4-бальна шкала	200-бальна шкала	4-бальна шкала	200-бальна шкала	4-бальна шкала	200-бальна шкала
5	200	4.47	179	3.94	158	3.42	137
4.97	199	4.44	178	3.92	157	3.39	136
4.94	198	4.42	177	3.89	156	3.37	135
4.92	197	4.39	176	3.87	155	3.34	134
4.89	196	4.37	175	3.84	154	3.32	133
4.87	195	4.34	174	3.82	153	3.29	132
4.84	194	4.32	173	3.79	152	3.27	131
4.82	193	4.29	172	3.77	151	3.24	130
4.79	192	4.27	171	3.74	150	3.22	129
4.77	191	4.24	170	3.72	149	3.19	128
4.74	190	4.22	169	3.69	148	3.17	127
4.72	189	4.19	168	3.67	147	3.14	126
4.69	188	4.17	167	3.64	146	3.12	125
4.67	187	4.14	166	3.62	145	3.09	124
4.64	186	4.12	165	3.59	144	3.07	123
4.62	185	4.09	164	3.57	143	3.04	122
4.59	184	4.07	163	3.54	142	3.02	121

4.57	183	4.04	162	3.52	141	3	120
4.54	182	4.02	161	3.49	140	< 3	70-119
4.52	181	4.00	160	3.47	139		(повторне
4.49	180	3.97	159	3.44	138		перескладання)

Результат навчання оцінюється також за двобальною шкалою (зараховано/не зараховано).

Таблиця 2

Шкала переведення балів у національну систему

За національною системою	За 200-бальною шкалою
зараховано	від 120 до 200 балів
не зараховано	менше 119 балів

Самостійна робота студентів, яка передбачена темою заняття поряд із аудиторною роботою, оцінюється під час поточного контролю теми на відповідному занятті.

13. Методичне забезпечення

1. Робоча навчальна програма дисципліни;
2. Плани лекцій, практичних занять та самостійної роботи студентів;
3. Мультимедіа, відео- і звуковідтворювальна, проєкційна апаратура (відеокамери, проєктори, екрани, смартдошки тощо)
4. Методичні вказівки до практичних занять для студентів;
5. Методичні матеріали, що забезпечують самостійну роботу студентів;
6. Тестові та контрольні завдання до практичних занять;

14. Рекомендована література

1. Основна література:

1. Вадзюк С.Н. Основи біомедичної етики: підручник / С.Н. Вадзюк, Н.М. Волкова. - Тернопіль: ТНМУ, 2021. - 280 с.
2. Вадзюк С.Н. Безпека життєдіяльності. Основи біоетики і біобезпеки. /Вадзюк С.Н., Волкова Н.М. – Тернопіль: Укрмедкнига, 2018. 135 с
3. Ковальова О. М. Деонтологія в медицині. Підручник / О. М. Ковальова, Н. А. Сафаргаліна-Корнілова, Н. М. Герасимчук. – 2-е вид., випр. – К.: ВСВ Медицина, 2018. – 240 с.
4. Основи біоетики та біобезпеки : навч. посіб. для студ. закладів вищої медичної освіти / Бобирьов В.М., Дворник В.М., Дев'яткіна Т.О., Важнича О.М., Дев'яткіна Н.М. – Вінниця : Нова Книга, 2020. – 248 с. : іл..

2. Допоміжна література

1. Деонтологія в медицині: підручник (ВНЗ IV р. а.) / О.М. Ковальова, Н.А. Сафаргаліна- Корнілова, Н.М. Герасимчук. – 2-е вид., випр. – К.: «Медицина», 2018.– 240 с.

2. Деонтологія та етика в клінічній практиці [Текст]: навч. посіб. / С.І. Треумова, Є.Є. Петров, Ю.Г. Бурмак, Т.А. Трибрат; ВДНЗУ «УМСА». – Полтава: ТОВ «Фірма «Техсервіс», 2017. – 375 с.
3. Спиця Н.В. Деонтологія в медицині. Навчально-методичний посібник для студентів II курсу медичних та фармацевтичних факультетів. – Запоріжжя: ЗДМУ, 2017. – 60 с.
4. Підручник з лікарської етики (Світове Лікарське Товариство) // Пер. з англ. за ред. Пирого Л.А.–БФ «Третє Тисячоліття», 2009. – 137 с.
5. Етичний кодекс лікаря: Довідник /За заг. ред. І.Д. Герич. – Львів: Галицька видавнича спілка, 2008. – 22 с.
6. Захист персональних даних в закладах охорони здоров'я. Збірник нормативно- правових актів. Вип. 7. – Львів, 2014. – 63 с.
7. Лашкул З.В., Сізінцова Ю.Ю., Фершал Я.Ю. Інформована згода пацієнта: поняття, мета та значення у процесі реалізації прав та обов'язків медичних працівників. – Запоріжжя, 2013. – 190 с.
8. Україна крізь призму Європейської хартії прав пацієнтів: результати виконання в Україні другого етапу європейських досліджень на відповідність стандартам ЄС з прав пацієнтів /Глуховський В.В., Ангелов О.В., Слабкий Г.А., Білоконь Л.П. – К.: Вид-во ТОВ "Дизайн і поліграфія", 2012. – 158 с.
9. Дробик с. Й.О. Паліативна допомога як протидія евтаназії. – Львів: Друкарські куншти, 2011. – 276 с.
10. Орлова Е.В. Культура професійного об'єднання лікарів: комунікативно- компетентний підхід / Е.В. Орлова. – М.: Форум, 2012. – 288 с.
11. Казаков В. Н. Медицинская деонтология //Університетська клініка. – 2010. – 10 с.
12. Етико–правові підходи до оцінки недобровільних мір і ризику завдання шкоди хворому під час психіатричного втручання: Методичні рекомендації /Укл. Марута Н., Абрамов В., Ряполова Т. – К., 2011. – 31 с.
13. Коваль П.Б., Прохно О.І. Юридичні аспекти співпраці лікаря і пацієнта (огляд законодавчої бази) //Неонатологія, хірургія та перинатальна медицина. – 2015. - № 2. – С. 11-16
14. Basic ethical principles in European bioethics and biolaw / Ed. J.D.Reindtorff, P.Kemp. – Barselona, 2000.

3. Інформаційні ресурси:

1. Інтернет-ресурси з питань навчання та етико-деонтологічних аспектів роботи лікаря: <https://www.wma.net/what-we-do/education/medical-ethics-course/> <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC1377522/>
2. Гарвардська школа громадського здоров'я, етичні питання в міжнародному курсі дослідження охорони здоров'я – www.hsph.harvard.edu/bioethics/
3. Навчання та ресурси для оцінювання дослідницької етики - www.trree.org/site/en_home.phtml

4. Розбори випадків мережі клінічної етики Великобританії– www.ethics-network.org.uk/case-studies/.
5. Навчальний підручник зі стандартів з етики і прав людини для працівників охорони здоров'я, випрацьований «Commonwealth Medical Trust», 3 частина, розбори випадків www.commat.org/
6. Каралкіна К. В. Про питання моральних регуляторів професійної діяльності медичних працівників [Електронний ресурс] // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах: зб. наук. пр./ Класич.приват.ун-т. – Запоріжжя, 2011. – Режим доступу : http://archive.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/pfto/2011_16/files/P1611_16.pdf.
7. Левенець С. С. Медична етика і деонтологія: реалії і перспективи в роботі лікаря [Електронний ресурс] // Мед. освіта. – 2012. – Режим доступу : http://archive.nbu.gov.ua/portal/chem_biol/Mosv/2012_4/data/article22.pdf.
8. Клонування людини – www.who.int/ethics/topics/cloning/en/
9. Освіта щодо медичної допомоги в кінці життя – www.apec.net/APEC/webpages/index.cfm
10. Паліативна допомога – www.hospicecare.com/Ethics/ethics.htm
11. Опозиція до евтаназії – www.euthanasia.com/
12. Дослідження на людських суб'єктах: керівні вказівки і ресурси– www.who.int/ethics/research/en/